

ENERJİ KRİZİ VE AFRİKA KAYNAKLARININ ARTAN STRATEJİK ÖNEMİ

DR. SERHAT ORAKÇI

Referans için: Orakçı, Serhat. "Enerji Krizi ve Afrika Kaynaklarının Artan Stratejik Önemi". İNSAMER Analiz. 21.10.2022.

Analiz

Pandemi sonrası yaşanan Ukrayna-Rusya Savaşı ile birlikte doğal gaz, petrol ve elektrik fiyatlarında baş gösteren artış küresel ölçekte de hissedilmeye başladı. Avrupa'yı derinden etkileyen enerji krizi Avrupalı büyük işletmelerin üretimlerini durdurması gibi sonuçlar doğururken bu krizin daha uzun yıllar devam edebileceğini öngören felaket senaryoları da konuşulmakta. Avrupa ülkelerinin enerjide dışa bağımlılığı ve artan maliyetler büyük üretim tesislerini olumsuz etkilerken bu duruma ilişkin olarak 2022-2023 dönemi için öngörülen küresel ekonomik resesyon (durgunluk)

nedeniyle büyüme oranlarındaki beklentiler de aşağılara çekildi. Alternatif enerji kaynaklarına erişim, tasarruf tedbirleri ve sınırlamalar yoluyla enerji maliyetlerini azaltmaya çalışan Avrupa ülkeleri, bir an önce doğal gaz ve petrolde Rusya'ya olan bağımlılıklarına son vermek arayışına girdi. Enerji penceresinden bakıldığında Afrika kıtası ülkelerinde de son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmakta. Özellikle kıtada gerçekleşen yeni enerji kaynağı keşifleri kıtanın stratejik değerini Avrupa ve diğer küresel aktörler açısından hızla arttırmakta. Ancak bu süreçte artan

enerji maliyetleri ve buna bağlı yaşanan fiyat artışları, Afrika kıtasındaki kronik yoksulluk sarmalındaki milyonlarca insanı daha da kırılğan hâle getirmekte.

Afrika'nın Alternatif Enerji Kaynakları

1973 yılında yaşanan petrol krizinden sonra Ortadoğu enerji kaynaklarına bağımlılığı kademeli olarak azaltmak isteyen Batılı ülkeler, fosil yakıtlar ve madenler için Afrika kıtasında keşif ve arama faaliyetlerini hızlandırdı. 1970'lerden itibaren Afrika ülkelerinde bulunan petrol ve gaz rezervleri hızlı bir şekilde Cezayir, Libya, Sudan, Nijerya, Angola gibi ülkeleri önemli fosil yakıt tedarikçileri arasına yerleştirdi. Enerji kaynakları bakımından verimli ve bakir Afrika kıtasındaki kaynaklara erişim küresel aktörler açısından giderek daha çekişmeli hâle gelirken Çin, Rusya, Hindistan ve Japonya gibi güçlerin varlığıyla kıta daha da rekabete açık bir yer oldu.

Rus gaz ve petrol kaynaklarına bağımlılığını azaltmak isteyen Avrupa ülkeleri açısından Afrika kıtasındaki enerji kaynakları her geçen gün stratejik önemi artan alternatifler olarak görölmekte. Kıtanın sahip olduğu fosil yakıtların yanında rüzgâr ve güneş enerjisi gibi yenilenebilir çevre dostu enerji kaynaklarından yararlanmak da gündemde. Enerji alanında Afrika kaynaklarına yatırımlarını arttıran Batı menşeili küresel enerji şirketleri keşif/arama ve çıkartma

ruhsatları olarak enerji piyasasını domine etmenin peşinde. Örneğin yapılan yeni petrol ve gaz keşifleriyle birlikte Doğu Afrika ülkelerinin açıldığı Hint Okyanusu, Afrika kıtasının yeni enerji cephesi olarak adlandırılmakta son yıllarda. Somali, Kenya, Tanzanya ve Mozambik açıklarında keşfedilen yeni petrol ve gaz rezervlerinden sonra Madagaskar, Komorlar, Maritius Adası ve Seyşeller'de de petrol ve gaz arama faaliyetleri giderek artmakta. Bu nedenle bu bölgede küresel enerji şirketleri arasında gün geçtikçe artan bir enerji rekabeti hissedilirken Yol ve Kuşak Projesi'ni buradan geçirmeyi planlayan Çin de oyuna dâhil olmak istemekte; ayrıca söz konusu ülkeler arasında kıta sahanlığı konularındaki anlaşmazlıklar da gün yüzüne çıkmakta.

Afrika kıtasının Hint Okyanusu açıklarında yer alan Rovuma Havzası'nın önemi de son 10 yılda bir hayli arttı. 2010 yılında İtalyan ENI ve Amerikan petrol devi Chevron'a taşeronluk yapan Anadarko'nun Mozambik-Komor arasındaki Rovuma'da yaptığı petrol ve gaz keşifleri son dönemlerde yapılan en büyük keşiflerden biri olarak enerji sektörüne yansdı. Bu havzadan elde edilecek enerjinin Avrupa'nın büyük ekonomileri İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya'nın enerji ihtiyacını 15 yıl boyunca karşılayabileceği tahmin edilirken aynı zamanda bu rezervlerin Mozambik'i dünyanın en büyük

üçüncü LNG ithalatçısı konumuna getirmesi beklenmekte.[1] Bu nedenle 2010 yılından sonra Rovuma'da petrol ve doğal gaz arama faaliyetleri artış gösterdi, başka şirketler de bu sahaya girerek arama izinleri aldı.

Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) yayınladığı güncel bir rapora göre, 600 milyon insanın elektrikten yoksun yaşadığı Afrika kıtasının sahip olduğu ucuz ve temiz enerji kaynaklarına erişim bugünü yaşanan enerji krizi nedeniyle aciliyet gerektiren bir husus hâline gelmiş durumda. Ulaşım ve LNG depolama istasyonları gibi gerekli altyapı yatırımları yapılırsa Afrika ülkelerinin Avrupa'ya 2030'a kadar fazladan 30 milyar metreküp gaz tedarik edebileceği hesaplanmakta.[2]

Afrika İçin Enerji-Çevre Paradoksu

Afrika kıtasında modern enerji türlerinin tüketimi dünya ortalamasının çok altında seyretmekte. Yukarıda da zikredildiği gibi 1,3 milyar nüfusa sahip kıtada 600 milyon insan elektriksiz olarak yaşamını sürmekte. Ancak hızlı nüfus artışının yaşandığı kıtada enerji tüketimi ve enerjiye duyulan ihtiyaç da giderek

artmakta. Ne var ki Afrika kaynakları üzerinde artan iç ve dış baskıyla birlikte yeni enerji kaynaklarının derhâl aktif hâle getirilmesi sürecinin paralelinde, kıtada hissedilen küresel iklim krizinin olumsuz etkileri, önemli bir sorun olarak gündemde yer almakta.[3]

Sanayi üretimi düşük olmasına rağmen karbon salınımının yarattığı olumsuzluklardan ve çevre sorunlarından en fazla etkilenen yerlerin başında yine Afrika kıtası geliyor. Özellikle Doğu Afrika ülkeleri iklim krizinin olumsuz etkilerini en sık hissedilen ülkeler hâline geldiler. Aşırı yağışların yol açtığı sel baskınları, hortumların yanında yağış yetersizliğinden kaynaklanan kuraklık ve ona bağlı gıda krizleri bu coğrafyada her geçen gün daha fazla hissedilmekte. Bu durum enerji kaynakları ve çevre arasında bir paradoks yaratırken aynı zamanda da gıda güvenliğini tehdit etmekte. FAO'ya göre kıtada Doğu Afrika ülkeleri gıda krizlerinden en çok etkilenen yerler hâlihazırda.[4] İlginçtir ki Doğu Afrika aynı zamanda kıtada gaz ve petrol keşiflerinin son yıllarda en fazla yoğunlaştığı bölge.

Sonnotlar

1. Tom Collins, "Indian Ocean oil and gas: Africa's next energy frontier", African Business, 13 Kasım 2020, <https://african.business/2020/11/energy-resources/indian-ocean-oil-and-gas-africas-next-energy-frontier/>
2. IEA, "Africa Energy Outlook 2022", 2022, <https://iea.blob.core.windows.net/assets/6fa5a6c0-ca73-4a7f-a243-fb5e83ecfb94/AfricaEnergyOutlook2022.pdf>
3. Nosmot Gbadamosi, "Africans Decry Europe Energy Hypocrisy", Foreign Policy, 20 Temmuz 2022, <https://foreignpolicy.com/2022/07/20/europe-africa-energy-crisis-oil-gas-fossil-fuels-russia-ukraine-war/>
4. FAO, "The State of Food Security and Nutrition in the World", 2022, <https://www.fao.org/3/cc0639en/cc0639en.pdf>